

KNJIŽEVNOST

Biblija

Prilika o izgubljenem sinu

Nastanek, sestava, kulturni in literarni pomen. Prilika kot vrsta pripovedi, kratke zgodbe; njene značilnosti, namen.

Antična književnost

Homer: Odiseja *ali* Iliada

Časovna umestitev. Kulturnozgodovinski oris. Ustvarjalci. Pomen obdobja. Epika. Junaški ep. Mitološka podlaga: mit o trojanski vojni. Način pripovedovanja, opisovanja: epska širina.

Sofoklej: Kralj Ojdip *ali* Antigona

Dramatika. Dramatska dogajalna zgradba. Tragedija, tragičnost, vzroki tragičnosti. Antično gledališče.

Srednji vek

Brižinski spomenik II

Časovna umestitev. Kulturnozgodovinski oris. Vsebina in pomen. Pridiga kot polliterarna vrsta; njene značilnosti, namen. Motivno-tematske in jezikovno-slogovne značilnosti. Zvrst in vrsta.

Ljudsko slovstvo

Od lepe Vide

Pomen ljudske tradicije. Epska ljudska pesem: motivi, jezik in slog.

Evropska renesansa

William Shakespeare: Romeo in Julija

Časovna umestitev. Kulturnozgodovinski oris. Ustvarjalci. Pomen obdobja. Renesančna tragedija, vzroki tragičnosti. Dramatska dogajalna zgradba. Renesančno gledališče.

Razsvetljenstvo na Slovenskem

Anton Tomaž Linhart:
Ta veseli dan *ali* Matiček se ženi

Časovna umestitev. Kulturnozgodovinski oris. Ustvarjalci. Pomen obdobja. Začetki slovenskega gledališča. Komedija, komičnost, vrste komičnosti.

Romantika na Slovenskem

France Prešeren: Sonetni venec
(1., 7., 8. in 15. sonet)
ali
Krst pri Savici

Časovna umestitev. Kulturnozgodovinski oris. Ustvarjalci oz. predstavniki. Pomen obdobja. Sonet. Zgradba Sonetnega venca. Teme, motivi, pesniške podobe. Romantične značilnosti.

Zdravljica

Zgradba pesnitve. Oblika, sestava kitic: povezava z dogajanjem. Teme, motivi, pesniške podobe. Epsko in lirsko. Romantične značilnosti. Zgradba, oblika. Nacionalna in politična ideja.

Evropski realizem in naturalizem

Gustave Flaubert: Gospa Bovary

Časovna umestitev. Kulturnozgodovinski oris. Ustvarjalci. Pomen obdobja. Realistični roman. Književna oseba, motivacija za njeno ravnanje. Vloga družbenih okoliščin oz. književnega prostora in časa.

Fjodor Mihajlovič Dostojevski: Zločin in kazen

Med romantiko in realizmom na Slovenskem

Josip Jurčič: Deseti brat

Psihološki realistični roman. Miselnost in ravnanje glavne književne osebe. Vloga družbenih okoliščin oz. književnega prostora in časa.

Janko Kersnik: Jara gospoda
ali

Časovna umestitev. Kulturnozgodovinski oris. Ustvarjalci. Pomen obdobja. Začetki slovenskega romana. Zgradba, zgodba. Pripovedovalec, njegovo oblikovanje književnih oseb, književnega prostora in časa. Romantične in realistične prvine.

V zemljiški knjigi

Okvirna pripoved. Slika kot vrsta realistične pripovedi. Pripovedovalec, njegov odnos do upovedene resničnosti, do književnih oseb.

Ivan Tavčar: Visoška kronika

Zgodovinski roman. Književna oseba v vlogi pripovedovalca. Psihološka oznaka glavnih književnih oseb, dejavniki, ki vplivajo na njihovo ravnanje.

Simon Jenko: Obrazi (uvodni, 5., 7. in 10.)

Obraz kot pesniška vrsta. Zgradba, oblika. Pesniške podobe. Realistični pogled na naravo. Romantične prvine.

Simon Gregorčič: Njega ni
ali

Ponarodela lirsko-epska pesem z biografskim ozadjem. Navezava na motiv ljudske pesmi. Jezik in slog. Domovinska in zgodovinska tema. Pesnikov nagovor, njegova vizija prihodnosti. Pesniške podobe, njihov pomen.

Soči

Evropska moderna

Oscar Wilde: Saloma

Časovna umestitev. Kulturnozgodovinski oris. Ustvarjalci. Pomen obdobja. Avtorjeva obdelava biblijske snovi. Dekadenca in simbolizem v besedilu. Poetična drama, pesniške podobe, njihov pomen.

Moderna na Slovenskem

Dragotin Kette: Na trgu

Časovna umestitev. Kulturnozgodovinski oris. Ustvarjalci. Pomen obdobja. Podoknica. Impresionistične prvine, simboli. Oblika pesmi, zvočni učinki.

Ivan Cankar: Martin Kačur
ali

Književna oseba: njeni cilji, njen položaj v družbenem okolju. Motivi, simetrična zgradba. Realizem in simbolizem v besedilu. Književne osebe, vpliv družbenih pojavov in usode na njihovo življenje. Ciklična zgradba romana. Motivi, vodilni motiv. Realizem in simbolizem v besedilu.

Na klancu

Ivan Cankar:
Hlapci

Oton Župančič: Z vlakom	Zunanja in dogajalna zgradba drame. Teme, motivi.
Evropska književnost v prvi polovici 20. stoletja Franz Kafka: Preobrazba	Domovinska pesem, motivi. Pesniške podobe, njihov pomen.
Slovenska književnost v prvi polovici 20. stoletja	Časovna umestitev. Kulturnozgodovinski oris. Ustvarjalci. Pomen obdobja. Motiv preobrazbe, povezava z drugimi motivi besedila. Novela, pripovedna groteska. Način pripovedovanja, modernizem v besedilu.
Srečko Kosovel: Ekstaza smrti	Časovna umestitev. Kulturnozgodovinski oris. Ustvarjalci. Pomen obdobja. Pesniške podobe, občutje. Ekspresionistične motivno-idejne in jezikovno-slogovne značilnosti. Vizionarska pesem.
Srečko Kosovel: Kons 5	Konstrukcija, konstruktivistična pesem. Motivno-idejne in jezikovno-slogovne značilnosti.
Ivan Pregelj: Matkova Tina	Novela. Položaj glavne književne osebe v družbenem okolju oz. zgodovinskem trenutku. Ekspresionistične, simbolistične, realistične, baročne prvine.
Slavko Grum: Dogodek v mestu Gogi	Simultano gledališče. Dramska tehnika. Prikaz, problematika dramskih oseb. Ekspresionistične, simbolistične, realistične prvine. Grotesknost.
Prežihov Voranc: Samorastniki <i>ali</i>	Socialnorealistična novela. Vpliv družbene razslojenosti na življenje književnih oseb (malih ljudi), njihove lastnosti in simbolični pomen. Epske in dramske prvine, jezik in slog.
Boj na požiralniku	Socialnorealistična novela. Vpliv družbenega in naravnega okolja na življenje književnih oseb (malih ljudi).
Karel Destovnik - Kajuh: Bosa pojdiva	Prepletanje osebne in družbene (vojne) teme. Motivi, pesniške podobe.
Slovenska književnosti po drugi svetovni vojni, sodobna slovenska književnost	Časovna umestitev. Kulturnozgodovinski oris. Ustvarjalci. Pomen obdobja.
Janez Menart: Croquis	Intimistična pesem: tema, motivi, pesniške podobe, jezik in slog.
Tone Pavček: Pesem o zvezdah	Intimistična pesem. Pesnikov pogled na življenje in ljudi. Pesniške podobe, simboli.

Kajetan Kovič: Južni otok	Pesem kot prispodoba. Tema, motivi. Pesniške podobe, pomen metafor. Zgradba, oblika pesmi.
Ciril Kosmač: Tantadruj	Novela. Pripovedovalčev odnos do glavne književne osebe in do drugih književnih oseb. Eksistencialistične, realistične, simbolistične, fantastične prvine, barvni in zvočni učinki.
Vitomil Zupan: Menuet za kitaro	Vojni in avtobiografski roman. Književna oseba kot pripovedovalec, njen eksistencialistični bivanjski položaj. Zgradba romana, modernistične prvine.
Dominik Smole: Antigona	Navezava na Sofoklejevo Antigono. Družbenozgodovinsko ozadje, aktualizacija antičnih motivov. Poetična drama z eksistencialističnimi idejnimi prvinami. Pesniške podobe, simbolni pomeni.
Drago Jančar: Veliki briljantni valček	Bivanjski položaj dramskih oseb. Moderna groteskna drama z idejnimi prvinami absurda. Prepletanje tragičnosti in ironije, karikiranja. Metaforičnost, njen pomen.
Matjaž Zupančič: Vladimir	Sodobna drama. Bivanjski položaj dramskih oseb.

JEZIK

Kandidat bere neumetnostno besedilo, in sicer:

- uradno vabilo, zahvalo, opravičilo, izjavo, prošnjo, potrdilo, pooblastilo,
- življenjepis,
- zapisnik,
- javno vabilo, zahvalo, pismo,
- obvestilo, poročilo, novico,
- intervju, reportažo, oceno,
- poljudnoznanstveni članek,
- predstavitev osebe oz. bitja, kraja, naprave/predmeta/izdelka, postopka,
- strokovno poročilo (delovni dnevnik),
- besedilo ekonomske ali politične propagande,
- prijavo,
- pritožbo,
- navodilo za delo,
- komentar.

Razčlenjuje brano besedilo, tako da:

- prepozna namen, temo (morebitne pod teme) in bistvene podatke besedila ter razmerje med njimi;
- ugotovi okoliščine nastanka besedila;
- ugotovi vrsto besedila po merilih za razvrščanje glede na
  - praktični namen,
  - prenosnik,
  - spodbujanje naslovnika k odzivu,

- razodevanje sporočevalca,
- izbran krog naslovnikov,
- družbeno razmerje med sporočevalcem in naslovnikom,
- družbeno vlogo sporočevalca (zasebnik, uradnik, publicist, strokovnjak),
- sporočilni namen,
- način razvijanja teme (slogovni postopek);
  - ugotovi vlogo nebesednih spremljevalcev pisanja oziroma govorjenja;
  - ugotovi pomensko, slovnično in aktualnostno povezanost povedi med seboj ter prepozna, kako je izražena;
  - enostavčne povedi združuje v zloženo poved;
  - pretvori premi govor v odvisnega in obratno;
  - ugotovi število povedi v delu besedila, določi število stavkov v izbrani povedi;
  - prepozna stavčno sestavo povedi (enostavčne in zložene povedi, priredno in podredno zložene povedi, vrste odvisnikov in priredij);
  - pretvori odvisnike v navadne (besednozvezne) stavčne člene in obratno;
  - ugotovi stavčne člene in njihove dele v enostavčni povedi;
  - poišče slogovno zaznamovani besedni red;
  - poišče prevzeto besedo (sposojenko, tujko, citatno besedo) in jo zamenja z domačo ustreznico;
  - poišče eno- in večpomenke;
  - poišče nadpomenke, sopomenke, protipomenke, podpomenke in blizuzvočnice;
  - ugotovi pravilnost zapisa lastnega/občnega imena;
  - določi besede iste besedne družine, tem besedam pa koren;
  - določi tvorjenost besed in vrsto tvorjenke, tvorjenkam pa besedotvorne morfeme in približno skladijsko podstavo;
  - pretvori besedne zveze v tvorjenke;
  - določi stalne besedne zveze in jih zamenja s prostimi besednimi zvezami;
  - določi slogovno zaznamovane besede in opredeli ustrezne sporazumevalne okoliščine ter navede slogovno nezaznamovane ustreznice;
  - pravopisno uredi besedilo (velika začetnica, ločila, pisanje skupaj/narazen, deljenje);
  - določi izgovor zapisane besede;
  - prepozna besedo določene besedne vrste oziroma določeno obliko besede;
  - besedi določi besedno vrsto in temeljne oblikovne lastnosti;
  - postavi besedo v določeno obliko;
  - znajde se v slovarskem sestavku SSKJ, v Slovenskem pravopisu ter v terminološkem in etimološkem slovarju;
  - vrednoti ustreznost, razumljivost, učinkovitost in jezikovno pravilnost besedila;
  - presodi in upošteva okoliščine za rabo določene socialne zvrsti.

Izraža svojo jezikovno ozaveščenost, tako da:

- razloži položaj slovenščine v Republiki Sloveniji, v zamejstvu in izseljenstvu ter v organih Evropske unije,
- pozna vlogo slovenščine kot maternega/prvega jezika ter utemelji njene prednosti pred drugimi jeziki pri sporazumevanju v osebnem, družbenem in poklicnem življenju,
- opiše nastanek in razvoj slovenskega jezika,
- našteje evropske jezikovne družine ter umesti slovenščino v ustrezno družino in poddružino.